

Н.В. ГОНЧАРЕНКО*(Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна)*

Організаційно-методичні засади обліку витрат перехідного періоду в органічному рослинництві

Метою статті є обґрунтування організаційно-методичних засад бухгалтерського обліку витрат перехідного періоду в органічному рослинництві. Розглянуто етапи перехідного періоду в органічному рослинництві. Розкрито види та особливості економічних витрат, пов'язаних з покращенням якості ґрунту й екологічних параметрів земельних ділянок протягом перехідного періоду в органічному рослинництві. Запропоновано: 1) для цілей бухгалтерського обліку витрати перехідного періоду в рослинництві групувати у дві підгрупи за ознакою «вплив на органічні характеристики виробничого процесу»; 2) для організації ефективного аналітичного обліку витрат перехідного періоду в рослинництві до субрахунку 102 «Капітальні витрати на поліпшення земель» відкривати аналітичний рахунок 1021 «Капітальні витрати на поліпшення якісних параметрів земель органічного рослинництва»; 3) методика розподілу операційних витрат, які мають подвійне призначення (можуть відноситись на покращення якості земельних ділянок і виробництво традиційної продукції в перехідний період).

Ключові слова: органічне рослинництво, органічна продукція сільського господарства, поліпшення сільськогосподарських земельних ділянок, капітальні інвестиції, прямі операційні витрати.

Н.В. ГОНЧАРЕНКО*(Київський національний університет імені Тараса Шевченка, г. Киев, Украина)*

Организационно-методических основы учета затрат переходного периода в органическом растениеводстве

Целью статьи является обоснование организационно-методических основ бухгалтерского учета расходов переходного периода в органическом растениеводстве. Рассмотрены этапы переходного периода в органическом растениеводстве. Раскрыты виды и особенности экономических затрат, связанных с улучшением качества почвы и экологических параметров земельных участков в течение переходного периода в органическом растениеводстве. Предложено: 1) для целей бухгалтерского учета расходы переходного периода в растениеводстве группировать в две подгруппы по признаку «влияние на органические характеристики производственного процесса»; 2) для организации эффективного аналитического учета расходов переходного периода в растениеводстве к субсчету 102 «Капитальные расходы на улучшение земель» открывать аналитический счет 1021 «Капитальные расходы на улучшение качественных параметров земель органического растениеводства»; 3) методику распределения операционных расходов, имеющих двойное назначение (могут относиться на улучшение качества земельных участков и производство традиционной продукции в переходный период).

Ключевые слова: органическое растениеводство, органическая продукция сельского хозяйства, улучшения сельскохозяйственных земельных участков, капитальные инвестиции, прямые операционные расходы.

N. V. HONCHARENKO*(Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine)*

Organizational and Methodological Principles of Cost Accounting in Transitional Period in Organic Crop Production

The aim of the article is to substantiate organizational and methodological principles of cost accounting in transitional period in organic crop production. The stages of the transitional period in organic crop production are

considered. The types and characteristics of the economic costs associated with improving the quality of soil and environmental parameters of land plots within the transitional period in organic crop production are discussed. It is proposed: 1) for the purposes of accounting, the costs in the transitional period in organic crop production should be grouped in two subgroups on the basis of the 'impact on the organic characteristics of the production process'; 2) for organizing the effective analytical accounting of costs in the transitional period in crop production, sub-account 102 'Capital expenditure on improving the land' should be complemented with analytical account 1021 'Capital expenditure on improving the quality parameters of land for organic crop production'; 3) the method for allocation of operating expenses that have dual use (can relate to improving the quality of land plots and the production of traditional products within the transitional period).

Keywords: *organic crop production, organic agricultural products, improvement of agricultural land, capital investments, direct operating costs.*

Постановка проблеми. В умовах поступової переорієнтації споживчого попиту на екологічно безпечні товари і послуги одним із перспективних напрямів стратегічного розвитку аграрних підприємств є виробництво органічної сільськогосподарської продукції. На початок 2016 р. в Україні налічувалось майже 180 підприємств, які сертифікували виробництво і переробку органічної сільськогосподарської продукції. З них 68 % спеціалізуються на вирощуванні сільськогосподарської продукції рослинництва [17].

В середньому 60 % сільськогосподарських земель, що використовуються в органічному виробництві, зайняті під пшеницею, ячменем, соняшником і кукурудзою [16]. Асортиментна лінійка вітчизняних аграрних товаровиробників також представлена такими позиціями як горох, ріпак, гречка, соя, жито, овес, сорго, просо, гірчиця, еспарцет та ін. Суттєві позиції українські сільськогосподарські підприємства займають в сегменті «органічні фрукти та ягоди» (забезпечують 88 % сукупного попиту) та «овочі та картопля» (62 % сукупного попиту). Разом з тим, темпи нарощування виробництва органічної продукції рослинництва в Україні значно нижчі за темпи зростання попиту на внутрішньому і зовнішніх ринках, а також інтенсивності розвитку органічного сільського господарства в основних конкурентів. У 2012 р. збільшення площ органічних сільськогосподарських угідь склали: Казахстан – 95, Туреччина – 81, Італія – 70, Румунія – 58, Франція – 57, Польща – 50 тис. га [17]. Недостатнє нарощування виробництва товарної органічної продукції сільського господарства призведе до втрати позицій на ринку, зниження експортного потенціалу галузі у довгостроковому періоді.

Базою для активного розвитку органічного сільськогосподарського виробництва в Україні є сприятливі природно-виробничі фактори: наявність у більшості регіонах суттєвих резервів екологічно чистих земельних ресурсів, потужна наукова база та історично сформована культура ведення землеробства. При цьому серед гальмуючих факторів насамперед, слід відзначити, неефективність систем управління через використання, у більшості аграрних підприємствах, неадаптованої інформаційно-аналітичної бази.

Застосування технології органічного виробництва вимагає від менеджменту перебудови не лише технічної (ланцюги постачання, система обробітку

грунту, захисту рослин та ін.), але й інформаційно-аналітичної підсистем підприємства, зокрема бухгалтерського обліку. Відповідно до стандарту «Вимоги щодо органічного рослинництва» компанії Organic Standard (єдина в Україні сертифікаційна компанія включена до Реєстру акредитованих сертифікаційних компаній Європейського Союзу) «у разі якщо підприємство одночасно здійснює органічне і неорганічне виробництво, то управління і бухгалтерський облік таких виробничих одиниць повинні бути чітко визначені» [13]. Організація бухгалтерського обліку органічного рослинництва охоплює всі методичні аспекти обліку процесів сільськогосподарського виробництва – визначення об'єктів обліку, розробку сукупності первинних документів та графіку їх обігу, побудову системи аналітичного обліку, обґрунтування статей затрат і методики їх списання і т.д.

Відокремлення бухгалтерського обліку органічного рослинництва в окрему підсистему повинно здійснюватись вже на етапі перехідного періоду (час протягом якого відбувається перехід від виробництва традиційної (неорганічної) продукції (сировини) до виробництва органічної продукції). Залежно від екологічного стану земельної ділянки і виду культур цей період триває від одного до трьох років і характеризується проведенням сукупності меліоративних, організаційних та інших робіт з метою забезпечення максимальної природної продуктивності землі та дотримання вимог стандартів. За даними експертів вартість таких робіт становить майже 80 тис. грн. на 1 га сільськогосподарських угідь, витрати на аудит і сертифікацію – до 5 тис. \$ [12, 15].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади бухгалтерського обліку і звітності в органічному сільському господарстві вивчали провідні вітчизняні та зарубіжні вчені: А. Бурляй, В. Власов, Н. Голуб, В. Жук, Г. Купалова, В. Шлапак, Л. Шатковська та ін. Предметом досліджень учених також стало широке коло прикладних аспектів обліку в органічному рослинництві, а саме: калькулювання собівартості органічної сільськогосподарської продукції, організація обліку органічних поточних і довгострокових активів, різних видів енергії та ін. [1-9].

Разом з тим, одна із найактуальніших проблем – облік витрат перехідного періоду в органічному рослинництві донині залишається поза увагою

дослідників. Відсутність наукового обґрунтування призводить до застосування протягом перехідного періоду загальноприйнятої методики обліку загальновиробничих і капітальних витрат, що ускладнює поточний контроль за витрачанням коштів, їх нецільове використання і, відповідно, зниження економічної ефективності виробництва органічної продукції.

Метою статті є обґрунтування організаційно-методичних засад бухгалтерського обліку витрат перехідного періоду в органічному рослинництві.

Методика дослідження. Для виконання поставленого завдання в ході його проведення використано методи аналізу, синтезу, а також економічного аналізу, зокрема монографічний, табличний і графічний методи.

Виклад основних результатів дослідження. Відповідно до Закону України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції» виробництво органічної продукції (сировини) – це виробнича діяльність фізичних або юридичних осіб (у тому числі з вирощування та переробки), де під час такого виробництва виключається застосування хімічних добрив, пестицидів, генетично модифікованих організмів (ГМО), консервантів тощо, та на всіх етапах виробництва (вирощування, переробки) застосовуються методи, принципи та правила, визначені цим Законом для отримання

натуральної (екологічно чистої) продукції, а також збереження та відновлення природних ресурсів [11].

Обов'язковою вимогою всіх міжнародних стандартів, що визначають правила ведення і сертифікації органічного рослинництва є наявність перехідного періоду, який починається з моменту подачі оператором (аграрне підприємство, фермер чи уповноважена ними особа) до сертифікаційного органу заявки на сертифікацію земель і впровадження системи контролю.

Тривалість перехідного періоду становить:

1. Однорічні культури – для земельних ділянок, де вирощуються культури, котрі не використовувались щонайменше протягом двох років до посіву.

2. Багаторічні культури (крім фуражних) – землі не повинні використовуватись щонайменше протягом трьох років до першого збору врожаю органічних продуктів.

3. На корм, для лук і пасовищ, а також багаторічних фуражних культур – щонайменше протягом двох років до початку використання як органічні корми [13].

Метою перехідного періоду є проведення комплексу заходів для підготовки земельної ділянки до органічного землеробства. Умовно виділяють чотири етапи перехідного періоду в органічному рослинництві (рис. 1).

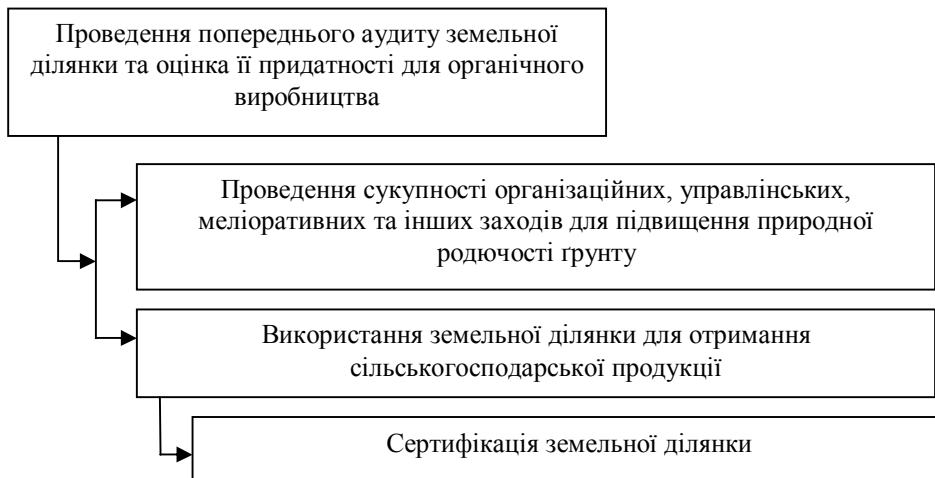

Рис. 1. Етапи перехідного періоду в органічному рослинництві

Джерело: складено автором.

Для кожного з етапів характерні відповідні витрати. Початковим етапом перехідного періоду органічного рослинництва є проведення попереднього екологічного аудиту земельної ділянки з метою оцінки вмісту гумусу, легкорозчинних солей, рухомого фосфору, калію, сірки, азоту, максимально можливого запасу продуктивної вологи, реакції ґрунтового розчину, рівня ущільнення та інших параметрів. Важливим напрямом такого аудиту також є виявлення діючих і потенційних джерел техногенного впливу на земельні ділянки, які впливають або можуть вплинути на погіршення її природно-екологічних характеристик і спричинять неможливість використання в органічному

виробництві. Результатом аудиту є Звіт аудиту земельної ділянки, де, при необхідності, вказують перелік рекомендацій, які необхідно реалізувати для успішного проходження сертифікації.

Другий етап передбачає проведення (при необхідності) комплексу організаційних, управлінських, меліоративних та інших заходів, спрямованих на ліквідацію негативних наслідків попереднього землекористування та покращення або стабілізацію якісного стану ґрунтів. В результаті проведення таких заходів забезпечується підвищення природної родючості землі і зниження економічних збитків від тимчасового зниження урожайності культур. На цьому етапі також реалізуються заходи,

Бухгалтерський облік

необхідні для повного дотримання вимог стандарту щодо органічного виробництва сільськогосподарської продукції (висадження захисних смуг, впровадження системи моніторингу якості ґрунтів та інших компонентів навколишнього природного середовища, придбання екологічно безпечніших необоротних активів і т.д.).

Заключним етапом перехідного періоду є сертифікація земельної ділянки уповноваженим сертифікаційним органом.

Проаналізувавши види витрат перехідного періоду, вважаємо, що для цілей бухгалтерського обліку їх доцільно згрупувати у дві підгрупи за

ознакою «вплив на органічні характеристики виробничого процесу». У першу підгрупу включено непрямі витрати, здійснення яких не призводить до покращення екологічних параметрів земельної ділянки, проте без них не можливе проходження сертифікації і відповідно реалізація продукції за вищою ніж традиційна продукція ціною. Сюди відносять: витрати на оплату послуг аудиторів, навчання персоналу основним техніко-організаційним підходам органічного сільського господарства, придбання агрегатів для обробітку ґрунту з покращеними екологічними характеристиками та ін. (рис. 2).

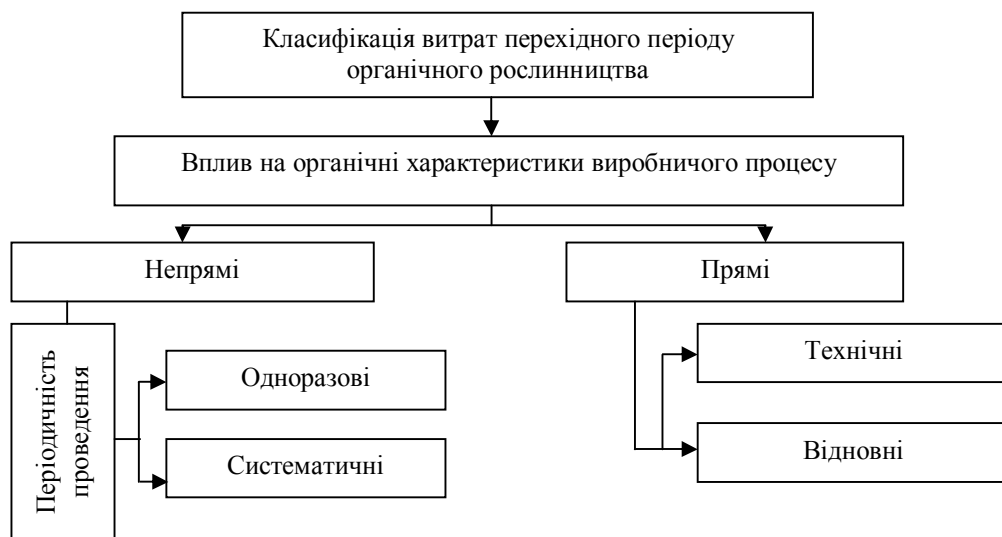

Рис. 2. Класифікація витрат перехідного періоду в органічному рослинництві

Джерело: складено автором.

На відміну від першої групи, прямі витрати перехідного періоду в органічному рослинництві безпосередньо стосуються специфічного об'єкта необоротних активів – земельних ділянок сільськогосподарського призначення. Методичні засади бухгалтерського обліку земельних ділянок, що належать підприємству на правах власності визначені П(С)БО 7 «Основні засоби». Відповідно до стандарту такі земельні ділянки відображаються у складі основних засобів на субрахунку 101 «Земельні ділянки». Вартість земельних ділянок не амортизується [10].

За організаційною сутністю прямі витрати перехідного періоду поділяються на:

– Технічні – будівництво зрошувальної системи, інших технічних засобів, використання яких призведе до покращення природної родючості ґрунтів.

– Відновні – внесення закуплених органічних добрив, тваринного походження, витрати на вирощування сидеральних добрив власного виробництва та ін.

Згідно Інструкції із застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій облік капітальних вкладень у поліпшення земель ведеться окремо на субрахунку 102 «Капітальні

витрати на поліпшення земель». Такі витрати не можуть бути віднесені на вартість відповідної земельної ділянки, а підлягають амортизації як окремий об'єкт основних засобів.

Витрати на поліпшення земель – проведення культуртехнічних робіт на землях, що не потребують осушення (планування земельних ділянок, корчування площ під рілля, очищення поля від каміння та валунів, розчищення заростей, терасування крутих схилів); рекультивуацію земельних ділянок; меліоративні, осушувальні, іригаційні роботи (витрати на спорудження ставків, водоймищ, водосховищ і лиманів, протиерозійних, гідротехнічних, протисельових, протизсувних, протилавинних та берегоукріплювальних споруд, на підсіпання та намівання ґрунту, роботи з осушення земель).

Для організації ефективного аналітичного обліку витрат перехідного періоду в рослинництві пропонуємо до рахунку 102 «Капітальні витрати на поліпшення земель» відкрити аналітичний рахунок 1021 «Капітальні витрати на поліпшення якісних параметрів земель органічного рослинництва». По дебету вказаного рахунку акумулюються прямі витрати, які здійснюватимуться стосовно підвищення якості земельної ділянки з початку перехідного періоду. Об'єктом обліку затрат є земельна ділянка,

визначена як об'єкт сертифікації. Нарахування амортизації необхідно здійснювати з місяця, що настає після завершення перехідного періоду і сертифікації земельної ділянки. Сума нарахованої амортизації відноситься на вартість готової органічної продукції, що буде вирощена на сертифікованій земельній ділянці.

Протягом перехідного періоду на задекларованій площі проводиться господарська діяльність з вирощування поточних та/або довгострокових біологічних активів. Сільськогосподарська продукція, отримана від господарської діяльності на земельній ділянці протягом року з початку перехідного періоду відноситься до традиційної. Урожай, отриманий протягом другого року використання такої земельної ділянки за умови дотримання правил органічного рослинництва маркується як «продукт перехідного періоду». Продукція вважається «органічною» лише через 2 роки з моменту початку перехідного періоду.

Таким чином, протягом двох перших років витрати, пов'язані з внесенням добрив, технологічним обробітком ґрунту і т.д. можуть бути віднесені як на вирощування відповідної культури, так і на поліпшення якості земельної ділянки. Сьогодні не існує методичної бази для розподілу таких витрат між теперішніми і майбутніми вигодами. Тому вважаємо доцільним визначити наступний алгоритм:

1) Операційні витрати подвійного призначення відносяться на капітальні витрати на поліпшення якісних параметрів земель органічного рослинництва за умови, що їх проведення сприятиме ліквідації невідповідностей вимогам стандарту, забезпеченню якісного складу гумусу, визначеного у звіті з екологічного аудиту;

2) Операційні витрати подвійного призначення відносяться на витрати вирощування сільськогосподарської продукції за умови, що їх здійснення ґрунтується на необхідності збільшення урожайності рослин (табл. 1).

Таблиця 1

Облік прямих витрат перехідного періоду в органічному рослинництві

Зміст операції	Д-т	К-т
Вирощування сільськогосподарських культур протягом перехідного періоду не проводиться:		
Здійснено витрати на будівництво зрошувальної системи власними силами	1021	66,65,20,13 та ін.
Списано вартість насіння багаторічних трав, які будуть використані як сидеральні добрива	1021	208
Придбано необоротні активи, які будуть використані під час перехідного періоду для покращення рівня ущільнення, збільшення можливого запасу продуктивної вологи та ін.	1021	1521
Нарахування амортизації на капітальні витрати на поліпшення якісних параметрів земель органічного рослинництва після завершення перехідного періоду	13	1021
Списання амортизаційних відрахувань на виробництво органічної продукції рослинництва	2311	13
На земельній ділянці вирощуються сільськогосподарські культури:		
Здійснено витрати на будівництво зрошувальної системи власними силами	1021	66,65,20,13 та ін.
Внесено придбані у постачальників органічні добрива тваринного походження для вирощування сільськогосподарських культур (1 рік перехідного періоду)	2312	209
Нарахування заробітної плати механізаторам, які здійснювали внесення добрив	2312	661
Відображено нарахування на заробітну плату	2312	651
Списано паливо, використане трактором під час внесення добрив	2312	203

Джерело: складено автором.

Непрямі витрати перехідного періоду не можуть відноситись на рахунок 102 «Капітальні витрати на поліпшення земель», їх обліковують відповідно до П(С)БО 16 «Витрати» на рахунку 92

«Адміністративні витрати», 15 «Капітальні інвестиції» або інших рахунках бухгалтерського обліку (табл. 2).

Таблиця 2

Облік непрямих витрат перехідного періоду в органічному рослинництві

Зміст операції	Д-т	К-т
Відображено заборгованість перед аудиторською компанією за проведення попереднього аудиту земельної ділянки	92	631
Проведення зовнішнього навчання працівників підприємства основам органічного землеробства	92	631
Висаджено захисну смугу між земельними ділянками, зайнятими в традиційному та органічному виробництві	1521	20, 661, 651, 13 і т.д.

Джерело: складено автором.

Висновки. Підсумовуючи результати проведеного дослідження, слід відмітити, що організаційно-методичні засади обліку витрат перехідного періоду в органічному рослинництві потребують ґрунтового вивчення й поліпшення.

Удосконалення організаційно-методичних засад обліку витрат перехідного періоду в органічному рослинництві пропонується шляхом групування таких витрат за ознакою «вплив на органічні характеристики виробничого процесу»; для організації ефективного аналітичного обліку витрат перехідного періоду в рослинництві до субрахунку 102 «Капітальні витрати на поліпшення земель» доцільно відкривати аналітичний рахунок 1021 «Капітальні витрати на поліпшення якісних параметрів земель органічного рослинництва» і застосовувати методику розподілу операційних витрат, які мають подвійне призначення (можуть відноситись на покращення якості земельних ділянок і виробництво традиційної продукції в перехідний період).

4 Список використаних джерел

1. Бурляй, А. П. Особливості формування витрат на виробництво органічної продукції рослинництва [Текст] / А. П. Бурляй, О. Л. Бурляй, А. О. Харенко // *Economics and Management of National Economy*. – 2015. – Вип. 3-4(2). – С. 29-32.
2. Гаваза, Є. В. Ринок органічної продукції та його інфраструктура: сучасний стан і перспективи розвитку [Текст] / Є. В. Гаваза // *Економіка АПК*. – 2014. – № 5 – С. 131-135.
3. Голуб, Н. О. Фінансовий облік капітальних витрат на поліпшення земель сільськогосподарського призначення [Текст] / Н. О. Голуб // *Наукові праці Південного філіалу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Кримський агротехнологічний університет» : Економічні науки*. – 2012. – Вип. 143. – С. 290-294.
4. Гузар, Б. С. Удосконалення оцінки, обліку та контролю використання земельних ресурсів у ринкових умовах [Текст] / Б. С. Гузар // *Економіка АПК*. – 2009. – № 6. – С. 95-103.
5. Гуцаленко, Л. В. Формування та облік фінансових результатів відповідно до П(С)БО 30 «Біологічні активи» [Текст] / Л. В. Гуцаленко // *Облік і фінанси АПК*. – 2006. – № 11. – С. 96-99.
6. Жук, В. М. Екологічні аспекти бухгалтерського обліку в агропромисловому виробництві [Текст] / В. М. Жук // *Агроекологічний журнал*. – 2012. – № 2. – С. 18-23.
7. Купалова, Г. І. Екологічне підприємництво як невід'ємна складова сталого розвитку України [Текст] / Г. І. Купалова // *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. – 2011. – Вип. 26. – С. 35-39.
8. Лень, В. С. Стан та облікові й податкові аспекти поліпшення орендованих земельних ділянок [Текст] / В. С. Лень // *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*. Серія :

Економічні науки. – 2013. – № 2. – С. 402-411.

9. Мазур, Н. Удосконалення інформаційної бази обліку виробництва органічної сільськогосподарської продукції і сировини [Текст] / Н. Мазур [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sophus.at.ua/publ/2014_04_17_18_kampodilsk/sek_cija_4_2014_04_17_18/udoskonalennja_informacijnoji_bazi_obliku_virobnictva_organichnoji_silskogospodarskoji_pr_odukciji_i_sirovini/54-1-0-930

10. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. 92 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>

11. Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини : Закон України від 03.09.2013 р. № 425-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/425-18>

12. Слива, Ю. Як перейти на органічне землеробство [Текст] / Ю. Слива // *Агробізнес сьогодні*. – 2016. – Вип. 5(324) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.agro-business.com.ua/ideii-i-trendy/5221-ia-k-pereity-na-organichne-zemlerobstvo>

13. Требования к сертификации органического растениеводства [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.organicstandard.com.ua/files/cropproduction/ua/>

14. Федерація органічного руху України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-44-34>

15. Щодо напрямів розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1292>

16. Organic Directory Online Ukraine / Офіційний сайт International Federation of Organic Agriculture Muvements [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ifoam.org/organic_world/directory/Countries/Ukraine-Members.html

17. The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends. – FIBL and IFOAM, 2015. – 306 p. [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.ukraine.fibl.org/fileadmin/documents-kraine/publications_presentations/The_world_of_organic_agriculture_Statistics_Emerging_trends_2015.pdf

4 References

1. Burliai, A. P., Burliai, O. L., Kharenko, A. O. (2015). Osoblyvosti formuvannia vytrat na vyrobnytstvo orhanichnoi produktsii roslynnytstva [Features of formation of the cost of production of organic crop production]. *Economics and Management of National Economy*, No. 3-4(2), 29-32.
2. Havaza, Ye. V. (2014). Rynok orhanichnoi produktsii ta yoho infrastruktura: suchasnyi stan i

perspektyvy rozvytku [Organic market and its infrastructure: current situation and prospects of development]. *Ekonomika APK*, No. 5, 131-135.

3. Holub, N. O. (2012). Finansovyi oblik kapitalnykh vytrat na polipshennia zemel silskohospodarskoho pryznachennia [Financial accounting of capital expenditures to improve agricultural land]. *Naukovi pratsi Pivdennoho filialu Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy «Krymskyi ahrotekhnolohichni universytet»: Ekonomichni nauky*, No. 143, 290-294.

4. Huzar, B. S. (2009). Udoskonalennia otsinky, obliku ta kontroliu vykorystannia zemelnykh resursiv u rynkovykh umovakh [Improving evaluation, accounting and control of land use in market conditions]. *Ekonomika APK*, No. 6, 95-103.

5. Hutsalenko, L. V. (2006). Formuvannia ta oblik finansovykh rezultativ vidpovidno do P(S)BO 30 «Biolohichni aktyvy» [Forming and accounting of financial results in accordance with NAS 30 «Biological assets»]. *Oblik i finansy APK*, No. 11, 96-99.

6. Zhuk, V. M. (2012). Ekolohichni aspekty bukhgalterskoho obliku v ahropromyslovomu vyrobnytstvi [Environmental aspects of accounting in agricultural production]. *Ahroekolohichni zhurnal*, No. 2, 18-23.

7. Kupalova, H. I. (2011). Ekolohichne pidpriemnytstvo yak nevidiemna skladova staloho rozvytku Ukrainy [Ecological entrepreneurship as an integral part of sustainable development of Ukraine]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*, No. 26, 35-39.

8. Len, V. S. (2013). Stan ta oblikovi y podatkovyi aspekty polipshennia orendovanykh zemelnykh dilianok [State and accounting and tax aspects of improvements of leased land]. *Visnyk Chernihivskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu Seriya: Ekonomichni nauky*, No. 2, 402-411.

9. Mazur, N. (2014). *Udoskonalennia informatsiinoi bazy obliku vyrobnytstva orhanichnoi silskohospodarskoi produktsii i syrovyny [Improving the information base of accounting organic production of agricultural products and raw materials]*. Retrieved from http://sophus.at.ua/publ/2014_04_17_18_kampodilsk/sekcija_4_2014_04_17_18/udoskonalennja_informacijnoji_b

[azi_obliku_virobnictva_organichnoji_silskogospodarskoj_i_produktsiji_i_sirovini/54-1-0-930](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00)

10. Ministerstvo finansiv Ukrainy. (2000). *Polozhennia (standart) bukhgalterskoho obliku 7 «Osnovni zasoby» [National Accounting Standard «Fixed assets»]*. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>

11. Verkhovna Rada Ukrainy. (2013). *Pro vyrobnytstvo ta obih orhanichnoi silskohospodarskoi produktsii ta syrovyny: Zakon Ukrainy [About the production and turnover of organic agricultural products and raw materials: the Law of Ukraine]*. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/425-18>

12. Clyva, Yu. (2016). Yak pereity na orhanichne zemlerobstvo [How to go to organic farming]. *Ahrobiznes sohodni*, No. 5(324). Retrieved from <http://www.agro-business.com.ua/ideii-i-trendy/5221-iaak-pereity-na-organichne-zemlerobstvo>

13. Organic Standard. (2015). *Trebovaniya k sertifikatsii organicheskogo rastenievodstva [Requirements for certification of organic crop production]*. Retrieved from http://www.organicstandard.com.ua/files/cropproduction/ua/П%201-RQ-01-A_Требования_к_сертификации_органического_растениеводства_v7_ru.pdf

14. Federatsiia orhanichnoho rukhu Ukrainy. (2010). *Sertyfikatsiia ta markuvannia [Certification and labeling]*. Retrieved from <http://www.organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-44-34>

15. Kovalova, O. V. (2013). *Shchodo napriamiv rozvytku orhanichnoho vyrobnytstva silskohospodarskoi produktsii v Ukraini [As for the areas of organic agricultural production in Ukraine]*. Retrieved from <http://www.niss.gov.ua/articles/1292>

16. The International Federation of Organic Agriculture Movements. (2015). Membership Directory. Retrieved from http://www.ifoam.bio/sites/default/files/directory_2015updated_lowres.pdf

17. The Research Institute of Organic Agriculture & The International Federation of Organic Agriculture Movements. (2015). The World of Organic Agriculture. Statistics & Emerging trends 2015. Retrieved from <https://shop.fibl.org/fileadmin/documents/shop/1663-organic-world-2015.pdf>